

Ustawa o zawodzie farmaceuty. Komentarz

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1. [Zakres przedmiotowy]

Ustawa określa zasady:

- 1) uzyskiwania prawa wykonywania zawodu farmaceuty;
- 2) wykonywania zawodu farmaceuty;
- 3) ustawicznego rozwoju zawodowego farmaceutów.

Spis treści

	Nb
1. Cele regulacji	1
2. Budowa ustawy	2
3. Pojęcie farmaceuty	3
4. Pojęcie zawodu	4
5. Zakres normowania ustawy	5
6. Odesłanie	6

1 1. Cele regulacji. W poprzednim stanie prawnym przepisy dotyczące wykonywania zawodu farmaceuty zasadniczo były regulowane w ustawie z 19.4.1991 r. o izbach aptekarskich (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1419 ze zm.; IzbyAptekU) oraz w ustawie z 6.9.2001 r. – Prawo farmaceutyczne (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 944 ze zm.; PrFarm). Oprócz tego kwestie dotyczące wielu różnych zagadnień szczegółowych związanych z wykonywaniem zawodu farmaceuty normowano w innych ustawach, np. w ustawie z 12.5.2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 523 ze zm.; RefundLekU), a także w rozporządzeniach MZ. Można zatem stwierdzić, że przepisy dotyczące wykonywania zawodu farmaceuty były w polskim systemie prawnym rozproszone po różnych aktach prawnych.

W środowisku farmaceutów od kilkudziesięciu lat podnoszono głosy wskazujące na potrzebę zwiększenia roli farmaceutów w opiece nad pacjentami i zawarcia regulacji dotyczących tego zawodu w jednym akcie prawnym. Najczęściej jako argument wskazywano możliwość wykorzystania potencjału magistrów farmacji i łatwość dostępu pacjentów do tych specjalistów medycznych (zob. np. Raport firmy *Deloitte*, Jak wprowadzić w Polsce opiekę farmaceutyczną? Rola i wyzwania współczesnej apteki, Warszawa 2018, *passim*; *P. Front*, Zawód farmaceuty i światło w tunelu, *MagApt* 2020/2021, Nr 10, s. 8).

Odpowiedź na postulaty środowiska miała być jednym z głównych celów omawianej regulacji. Jak bowiem wskazywano w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zawodzie farmaceuty: „Rozproszenie oraz lapidarność zapisów stwarzają barierę dla rozwoju potencjału zawodowego farmaceutów w polskim systemie ochrony zdrowia” (uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zawodzie farmaceuty, druk sejmowy Nr 238, Sejm RP IX kadencji, s. 2; uzasadnienie do ZawFarmU). Oczywiście nie był to jedyny cel projektodawcy rządowego, ponieważ w uzasadnieniu podkreślano jeszcze, że: „Zasadniczym celem projektu ustawy o zawodzie farmaceuty (...) jest zrealizowanie postulatów zamieszczonych w dokumencie rządowym «Polityka Lekowa Państwa 2018–2022» w zakresie, w jakim dotyczą one spraw związanych z usługami świadczonymi przez przedstawicieli zawodu medycznego farmaceuty, jak również uregulowanie zasad wykonywania tego zawodu, ze szczególnym uwzględnieniem uzyskiwania prawa wykonywania zawodu farmaceuty oraz kwestii szkoleń i doskonalenia zawodowego” (uzasadnienie do ZawFarmU, s. 1). Nie ulega więc wątpliwości, że zasadniczym celem ustawodawcy było przede wszystkim wzmocnienie roli farmaceutów w systemie ochrony zdrowia oraz ujęcie w jednym akcie prawnym oraz uporządkowanie przepisów dotyczących wykonywania tego zawodu.

Analizując treść przepisów komentowanej ustawy, należy stwierdzić, że na poziomie ogólnym realizuje ona zakładane cele. Niemniej dość nieprecyzyjny sposób sformułowania celów ustawy, bez wskazania jakichkolwiek kryteriów oceny stopnia ich realizacji, powoduje, że cele te jedynie w ogólności można uznać za zrealizowane (por. *W. Zgliczyński*, Opinia merytoryczna z 9.3.2020 r. do ZawFarmU, <http://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/opinieBAS.xsp?nr=238>, dostęp: 7.12.2020 r.).

2. **Budowa ustawy.** Ustawa o zawodzie farmaceuty składa się z 96 artykułów, ujętych w 8 rozdziałów. Kolejne rozdziały noszą następujące tytuły: Przepisy ogólne (art. 1–12), Prawo wykonywania zawodu farmaceuty (art. 13–24), Zasady wykonywania zawodu farmaceuty (art. 25–37), Tymczasowe i okazjonalne wykonywanie czynności zawodowych farmaceuty (art. 38–42), Ustawiczny rozwój zawodowy farmaceutów (art. 43–78), Przepisy karne (art. 79–81), Przepisy zmieniające (art. 82–86), Przepisy przejściowe i końcowe (art. 87–96).

3 3. Pojęcie farmaceuty. Z treści komentowanego artykułu wynika, że dotyczy ona zawodu farmaceuty i farmaceutów. Kwestia ustalenia tego, kim jest farmaceuta, jest więc niezwykle istotna, ponieważ podmiotem praw i obowiązków określonych w komentowanej ustawie jest właśnie farmaceuta.

Na wstępie można zauważyć, że farmaceutą nie jest absolwent kierunku farmacja, ponieważ osobie, która ukończyła ten kierunek studiów, należy się tytuł magistra farmacji (§ 31 pkt 4 rozp. MNiSW z 27.9.2018 r. w sprawie studiów, Dz.U. z 2018 r. poz. 1861 ze zm.; StudiaR).

W dotychczasowym stanie prawnym pojęcie farmaceuty było zdefiniowane w art. 4 ust. 1 IzbyAptekU, zgodnie z którym farmaceutą była osoba, której ORA właściwa ze względu na zamierzone miejsce wykonywania zawodu przyznała prawo wykonywania zawodu farmaceuty. Obecnie regulację tę – z pewnymi modyfikacjami redakcyjnymi i merytorycznymi – powtórzono w art. 13 ust. 1 ZawFarmU, wskazując w tym przepisie wymogi, które musi spełnić osoba ubiegająca się o prawo wykonywania zawodu farmaceuty. Dokonując wykładni językowej tego przepisu, można więc stwierdzić, że farmaceutą – tak jak w poprzednim stanie prawnym – jest osoba, której przyznano prawo wykonywania zawodu farmaceuty. Tę intuicję językową potwierdza wykładania systemowa ZawFarmU, w której w art. 16 ust. 1 przesądzono, że: „Farmaceuta, w stosunku do którego podjęta została uchwała przez NRA albo okręgową radę aptekarską o przyznaniu prawa wykonywania zawodu farmaceuty, składa ślubowanie w języku polskim”. Z przepisu tego bezspornie wynika zatem, że farmaceutą jest wyłącznie osoba, która ma przyznane prawo wykonywania zawodu farmaceuty.

Na marginesie należy wspomnieć, że w obrocie społecznym dokonuje się też swoista zmiana językowa związana z wypieraniem używanego od wieków słowa „aptekarz” na rzecz słowa „farmaceuta”. Zmiana ta ma podłoże prawne, ponieważ od 2.10.2002 r. w polskim prawodawstwie zrezygnowano z pojęcia „zawód aptekarza” na rzecz pojęcia „zawód farmaceuty” (zmiany tej dokonano dostosowując polskie prawodawstwo do systemu prawnego UE ustawą z 27.7.2002 r. o zmianie ustawy o izbach aptekarskich oraz ustawy – Prawo farmaceutyczne, Dz.U. Nr 141 poz. 1181; ZmIzbyAptekU z 27.7.2002 r.). Równocześnie w ustawodawstwie uściślono wzajemną relację pomiędzy słowami „farmaceuta” i „aptekarz”, wskazując, że:

„Farmaceuta wykonujący zawód w aptece, punkcie aptecznym lub hurtowni farmaceutycznej jest aptekarzem” (art. 30 ust. 1 ZawFarmU, wcześniej art. 2a ust. 4 IzbyAptekU).

4. Pojęcie zawodu. W komentowanym przepisie słowo „zawód” 4 pojawia się dwa razy, więc należy się do niego już w tym miejscu odnieść. Rzeczownik „zawód” należy do pojęć używanych w wielu dziedzinach. O zawodzie można mówić z perspektywy: językowej, historycznej, prawnej, socjologicznej, ekonomicznej itd. (zob. *D. Karkowska, Zawody medyczne*, Warszawa 2012, s. 39). Odzwierciedleniem tego są różne definicje pojęcia „zawód” używane w piśmiennictwie naukowym. W socjologii przez zawód rozumie się „względnie stale wykonywany zespół czynności skierowanych na wytworzenie określonych przedmiotów i usług w celu zaspokojenia potrzeb” (*J. Żebrowski, Socjologiczne aspekty zawodu i pozycji społecznej – droga do tożsamości wychowawców profesjonalnych, Studia Gdańskie Wizje i Rzeczywistość* 2008, t. V, s. 25). Z kolei w naukach prawnych zawód *K. Wojtczak* definiowała jako: „osobiste wykonywanie wewnętrznie spójnego zbioru czynności (zadań), wymagających określonych kwalifikacji (wiedzy lub umiejętności), systematycznie i odpłatnie, na podstawie i w granicach obowiązującego porządku prawnego” (*K. Wojtczak, Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999, s. 50).

Mając na uwadze powyższe, nie można też zapominać, że w polskim systemie prawnym istnieje legalna definicja zawodu, wskazana w załączniku do rozp. MPiPS z 7.8.2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 227 ze zm.). Zgodnie z tą definicją: „Zawód stanowi źródło dochodów i oznacza zestaw zadań (czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wymagających kompetencji nabytych w toku uczenia się lub praktyk”. Z przepisów tego rozporządzenia wynika, że farmaceuci (pkt 228) należą do grupy zawodów medycznych, określanych jako „specjaliści do spraw zdrowia” (pkt 22).

Podsumowując te uwagi, można stwierdzić, że posłużenie się przez ustawodawcę sformułowaniem „zawód” w odniesieniu do farmaceutów ma swoje konsekwencje. Przede wszystkim oznacza, że ustawodawca dostrzega to, że jest to działalność zarobkowa, polegająca na wykonywaniu określonych czynności, wymagająca pewnych kompetencji.

5 5. Zakres normowania ustawy. Zwyczajowo na początku ustaw i innych aktów normatywnych umieszcza się przepisy wskazujące ich zakres normatywny, tj. przedmiot regulacji i podmioty, do których regulacja jest skierowana. Zabieg ten, jak wskazuje się w doktrynie prawa, nie tylko czyni zadość wymaganiom sformułowanym przez § 21 ust. 1 pkt 1 rozp. PRM z 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 283 ze zm.; TechPrawoDR), lecz także spełnia inne cele. W pierwszej kolejności ułatwia adresatom norm prawnych szybkie ustalenie tego, czy w danym akcie prawnym znajdują to, czego szukają. W drugiej kolejności zawiera tzw. klauzule kolizyjne, które rozstrzygają zakres zastosowania danego aktu oraz wyznacza ramy prawne danej regulacji (G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 124 i n.). Ma to istotne znaczenie, ponieważ przepisy określające zakres przedmiotowo-podmiotowy ustawy podlegają wykładni prawa i mogą posłużyć do ustalenia właściwej rekonstrukcji praw i obowiązków podmiotów prawa.

W komentowanym art. 1 ZawFarmU wskazano zakres przedmiotowy ustawy, zaznaczając, że określa ona zasady: uzyskiwania prawa wykonywania zawodu farmaceuty, wykonywania zawodu farmaceuty oraz ustawicznego rozwoju zawodowego farmaceutów. Już wstępna analiza tak ustalonego zakresu przedmiotowego w porównaniu do jej rzeczywistej treści wskazuje, że nie jest on ujęty precyzyjnie. Omawiana ustawa, oprócz kwestii wskazanych w komentowanym artykule, obejmuje także zasady tymczasowego i okazjonalnego wykonywania czynności zawodowych farmaceuty. Przepisy te zawarto w rozdziale 4 ZawFarmU. Z treści art. 38 ust. 1 ZawFarmU wynika, że dotyczą one farmaceuty, który jest obywatelem państwa członkowskiego UE, i zamierza w sposób tymczasowy i okazjonalny wykonywać czynności zawodowe farmaceuty, wskazane w art. 4 ust. 1 ZawFarmU. Tym samym komentowany art. 1 ZawFarmU powinien być uzupełniony o punkt „tymczasowego i okazjonalnego wykonywania czynności zawodowych farmaceuty”. Powyższe uzupełnienie trafniej oddawałoby zakres regulacji, ponieważ czym innym jest wykonywanie zawodu farmaceuty, a czym innym okazjonalne lub tymczasowe wykonywanie pewnych czynności zawodowych zastrzeżonych do kompetencji farmaceutów.

W komentowanym przepisie nie określono adresatów ustawy, tj. nie wskazano jej zakresu podmiotowego. Zabieg ten należy odczytać jako

zamierzony zabieg ustawodawcy, który w ten sposób podkreśla, że komentowane przepisy są skierowane do wszystkich, a nie do ściśle określonej grupy adresatów.

W treści art. 1 ZawFarmU zwraca uwagę posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „określa zasady”. Użycie takiego sformułowania nie jest absolutnie przypadkowe. Słowo „zasada” na gruncie języka polskiego ma kilka pasujących do tego kontekstu znaczeń: „1. «prawo rządzące jakimiś procesami, zjawiskami; też: formuła wyjaśniająca to prawo»; 2. «norma postępowania»; 3. «ustalony na mocy jakiegoś przepisu lub zwyczaju sposób postępowania w danych okolicznościach»; 4. «podstawa funkcjonowania lub konstrukcji czegoś»” [<https://sjp.pwn.pl/sjp/zasada;2543944.html>, dostęp: 8.12.2020 r.; zob. także *M. Bańko* (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 6, Warszawa 2007, s. 358–359]. Tym samym zwrot „określa zasady” oznacza, że dany akt normatywny nie reguluje drobiazgowo wszystkich kwestii związanych z normowanym zagadnieniem, a jedynie ma on wyznaczać standardy w tym zakresie, formułując fundamentalne założenia, tj. właśnie „zasady” odnośnie do danego zagadnienia [por. *E. Komierzyńska-Orlińska*, w: *M. Wierzbowski* (red.), *Konstytucja biznesu. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 36]. Z założenia zatem ustawodawca przyjmuje, że ustawa ta nie jest kompleksowym ujęciem zagadnień związanych z wykonywaniem zawodu farmaceuty, lecz aktem prawnym, który ustala wymogi podstawowe (zasady).

6. **Odesłanie.** W kwestiach związanych z uzyskiwaniem prawa wykonywania zawodu farmaceuty, wykonywania zawodu farmaceuty i ustawicznego rozwoju zawodowego farmaceutów – patrz odpowiednio komentarze do: art. 13–24, art. 25–37, art. 43–78 ZawFarmU.

Art. 2. [Samodzielny zawód medyczny]

1. **Zawód farmaceuty jest samodzielnym zawodem medycznym.**

2. **Zawód farmaceuty może wykonywać osoba, która spełnia wymagania określone niniejszą ustawą.**

Spis treści

	Nb
1. Treść przepisu	1
2. Status prawny zawodu farmaceuty	2
3. Ustęp 1 – uwagi systemowe	3

4. Ustęp 1 – <i>ratio legis</i>	4
5. Ustęp 1 – treść normatywna	5
6. Ustęp 2 – uwagi systemowe	6
7. Ustęp 2 – <i>ratio legis</i>	7
8. Ustęp 2 – treść normatywna	8
9. Odesłanie	9

1 1. Treść przepisu. Komentowany przepis składa się z dwóch ustępów, w których zawarto dwie oddzielne normy prawne. W ustępie pierwszym określono zasadę samodzielności zawodowej farmaceuty i zaklasyfikowano ten zawód do zawodów medycznych, zaś w ustępie drugim wskazano dozwoleństwo wykonywania zawodu farmaceuty wyłącznie przez osoby, które spełniają wymagania ustalone w ZawFarmU.

2 2. Status prawny zawodu farmaceuty. W polskim systemie prawnym można rozróżnić zawody regulowane i nieregulowane przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego – zawód farmaceuty (wcześniej zawód aptekarza) już od kilkudziesięciu lat jest zawodem regulowanym. Wśród zawodów regulowanych można wyróżnić zawody regulowane w drodze rozporządzeń i w drodze ustaw – zawód farmaceuty jest regulowany w drodze ustawy, podobnie jak kilkadziesiąt innych zawodów. Należy jednak zwrócić uwagę, że spośród zawodów regulowanych ustawowo może wyróżnić zawody o szczególnym statusie prawnym – zawody te nazywa się zawodami zaufania publicznego. Podstawą do ich tworzenia i funkcjonowania jest art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.), który brzmi: „W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”.

W piśmiennictwie prawniczym podaje się wiele cech zawodów zaufania publicznego [zob. np. *M. Szydło*, w: *M. Saffjan, L. Bosek* (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, kom. do art. 17, Warszawa 2016, s. 657 i n.; *P. Sarnecki*, w: *L. Garlicki, M. Zubik* (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I*, kom. do art. 17, Warszawa 2016, Lex 2020; *P. Tuleja*, w: *P. Tuleja* (red.) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, kom. do art. 17, Warszawa 2019, s. 77; *H. Zięba-Zalucka*, *Samorząd zawodowy*

w świetle Konstytucji RP, MP 2005, Nr 10, s. 493 i n.; *M. Kulesza*, Pojęcie zawodu zaufania publicznego, w: *S. Legat, M. Lipińska* (red.), *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu: materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Polityki Społecznej i Zdrowia Senatu RP przy współdziałaniu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pod patronatem Marszałka Senatu RP Longina Pastusiaka, 8 kwietnia 2002 r., Warszawa 2002, s. 25 i n.]. Nie wchodząc w te dyskusje, należy zauważyć, że podstawowymi cechami charakterystycznymi zawodów zaufania publicznego są: posiadanie własnego samorządu zawodowego; wyposażenie samorządu w kompetencje nadzorowania wykonywania zawodu i reprezentowania go; obowiązkowa przynależność do samorządu osoby, która wykonuje dany zawód.*

Analizując całokształt regulacji dotyczących farmaceutów, nie ulega wątpliwości, że wykonują oni zawód zaufania publicznego. Po pierwsze, zawód farmaceuty został zorganizowany w samorząd zawodowy w drodze IzbyAptekU. Nazwa „izby aptekarskie” w odniesieniu do nazwy samorządu farmaceutów jest uwarunkowana historycznie, ponieważ tak nazywał się pierwszy samorząd farmaceutów, których wcześniej nazywano aptekarzami (początki samorządu aptekarskiego to ustawa z 15.6.1939 r. o izbach aptekarskich, Dz.U. Nr 55 poz. 246; w kwestii nomenklatury zob. także: komentarz do art. 1 ZawFarmU). Po drugie, samorząd ten wyposażony jest w kompetencję do reprezentowania zawodu (art. 7 ust. 1 pkt 1 IzbyAptekU) oraz elementy nadzoru nad wykonywaniem zawodu m.in. poprzez: prawo przyznawania prawa wykonywania zawodu (art. 13 ust. 1 ZawFarmU); prowadzenie rejestru farmaceutów (art. 8 ust. 1 IzbyAptekU); sprawowanie sądownictwa zawodowego w sprawach z zakresu odpowiedzialności zawodowej farmaceutów (art. 45 IzbyAptekU). Po trzecie, przynależność do samorządu wszystkich osób wykonujących zawód farmaceuty jest obowiązkowa (art. 26 ZawFarmU, art. 15 ust. 2 IzbyAptekU).

Podsumowując, farmaceuci – podobnie jak m.in. lekarze, lekarze dentyści, pielęgniarki, położne, diagnostki laboratoryjni i fizjoterapeuci – wykonują medyczny zawód zaufania publicznego [por. *K. Miaszkowska-Daszkiwicz*, *Podmioty prawa farmaceutycznego*, w: *J. Haberko* (red.), *Prawo farmaceutyczne, System Prawa Medycznego*, t. 4, Warszawa 2019, s. 35 i n.].

3. Ustęp 1 – uwagi systemowe. Artykuł 2 ust. 1 ZawFarmU **3** stanowi, że zawód farmaceuty jest samodzielnym zawodem medycz-

nym. Patrząc z systemowego punktu widzenia na treść omawianego przepisu, należy zwrócić uwagę, że ustawodawca dość niekonsekwentnie posługuje się zabiegiem legislacyjnym, polegającym na deklarowaniu samodzielności zawodowej danego zawodu i określaniu jego przynależności. Analizując wyłącznie ustawy dotyczące zawodów medycznych, można zwrócić uwagę, że deklarację samodzielności zawodowej i zakwalifikowanie do zawodów medycznych uczyniono wyłącznie w odniesieniu do zawodów: pielęgniarek i położnych (art. 2 ustawy z 15.7.2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 479 ze zm.; PielęgPołożU) i fizjoterapeutów (art. 2 ustawy z 25.9.2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 553 ze zm.; ZawFizjoterU). Z kolei w odniesieniu do zawodów diagnosty laboratoryjnego i psychologa ustawodawca zaznaczył jedynie ich samodzielność zawodową (art. 6 ustawy z 27.7.2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2061 ze zm.; art. 2 ustawy z 8.6.2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1026 ze zm.; PsychologU). W przypadku zaś: lekarzy, lekarzy dentyistów, felczerów i ratowników medycznych ustawodawca nie określił, że osoby te wykonują zawody samodzielne, ani że są to zawody medyczne. Pomimo braku tego rodzaju normy prawnej w odniesieniu do tych ostatnich zawodów trudno uznać, żeby samodzielność i medyczny charakter tych zawodów były w jakikolwiek sposób dyskusyjne.

- 4 4. **Ustęp 1 – *ratio legis*.** Komentowany art. 2 ust. 1 ZawFarmU w zakresie, w którym wskazuje, że zawód farmaceuty jest zawodem medycznym, wprowadza normę niemalże oczywistą. Ustawowe zaliczenie farmaceutów do kręgu zawodów medycznych nie było poddyktowane sporami doktrynalnymi w tym zakresie, ponieważ jeszcze przed wejściem w życie omawianej ustawy w literaturze prawniczej powszechnie wskazywano, że farmaceuci w sposób oczywisty wykonują zawód medyczny. Jako argument wskazywano najczęściej to, że wykonywanie ich zawodu m.in. polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych [patrz np.: *K. Miaskowska-Daszkiewicz*, Standardy wykonywania zawodu farmaceuty zatrudnionego w aptece ogólnodostępnej, w: *A. Górski, M. Grassmann, E. Sarnacka* (red.), Standardy wykonywania zawodów medycznych, Warszawa 2019, s. 150 i n.; *D. Kaczan*, Świadczenie usług farmaceutycznych w aptekach jako udzielanie świadczeń zdrowotnych, *RPEiS* 2019, z. 4, s. 155 i n.; *M. Wałachowska*, Szczególne świadczenia udzielane przez farma-

ceutów, w: *L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska* (red.), *Szczególne świadczenia zdrowotne, System Prawa Medycznego*, t. 2, Warszawa 2018, s. 758].

Warto także zaznaczyć, że norma prawna zaliczająca farmaceutów do kręgu zawodów medycznych już istnieje w systemie prawa. W art. 2a ust. 2 PrFarm wskazano bowiem, że: „Ileokroć w niniejszej ustawie jest mowa o osobie wykonującej zawód medyczny, rozumie się przez to lekarza, lekarza dentystę, farmaceutę, felczera (starszego felczera), pielęgniarkę, położną, diagnostę laboratoryjnego, ratownika medycznego lub technika farmaceutycznego, o którym mowa w art. 91 ust. 1, a w odniesieniu do obowiązków wynikających z art. 24 – także lekarza weterynarii”. Jakkolwiek przepis ten dotyczy wyłącznie PrFarm, to trudno jednak nie odnosić go do innych aktów prawnych, w szczególności tych z zakresu prawa medycznego.

Równocześnie nie ulega wątpliwości, że medyczny charakter zawodu farmaceuty uwarunkowany jest normatywnie. Ustawodawca w art. 4 ZawFarmU ustalił, że farmaceuta sprawuje m.in. opiekę farmaceutyczną, która polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych (patrz: komentarz do art. 4 ZawFarmU). Podobne wnioski wynikają także z klasyfikacji zawodu farmaceuty do specjalistów do spraw zdrowia (patrz: komentarz do art. 1 ZawFarmU). Nie ulega więc wątpliwości, że farmaceuci wykonują zawód medyczny.

Powstaje więc pytanie o *ratio legis* takiego rozwiązania. Analiza uzasadnienia do ZawFarmU wskazuje, że chodziło o wyeksponowanie samodzielności zawodowej farmaceutów, a nie medycznego charakteru tego zawodu. Jak bowiem napisano w tym dokumencie: „Przymiot samodzielności zawodowej jest niezbędnym elementem definiowania zawodu farmaceuty jako zawodu wolnego i zawodu zaufania publicznego, zwłaszcza biorąc pod uwagę zaproponowane w przedkładanym projekcie ustawy rozszerzenie kompetencji zawodowych farmaceutów. Autonomia zawodowa to niezależność w realizacji zadań zawodowych, przejawiająca się możliwością planowania pracy i swobodnego wyboru metod pracy oraz oceny jej wyników. Wiąże się ona ściśle z podejmowaniem decyzji i ponoszeniem odpowiedzialności za swoje działania. Farmaceuta, który posiada prawo wykonywania zawodu, musi być samodzielny w każdej sytuacji zawodowej, również wtedy, gdy realizuje receptę na zlecenie innych profesjonalistów. Farmaceuta swoimi działaniami dąży do zapewnienia pacjentowi bezpieczeństwa stosowania leku, a jego praca jest związana z in-

dywidualną odpowiedzialnością. Autonomia w tym zawodzie wiąże się z potrzebą ustawicznego aktualizowania oraz poszerzania wiedzy i umiejętności. Projekt ustawy określa przedmiotowy zakres usług, które farmaceuta może wykonać samodzielnie w sposób niezależny intelektualnie. Farmaceuta ma prawo do samodzielnej decyzji w granicach przygotowania zawodowego podczas wydania leku na podstawie recepty farmaceutycznej. Samodzielność przejawia się także w prawie do odmowy wydania leku, w sytuacji gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie użycia leku do celów niemedycejskich. Prowadzenie opieki farmaceutycznej jest zaś ciągiem połączonych ze sobą etapów, w których farmaceuta wykorzystuje swoją wiedzę i umiejętności będąc jednocześnie świadomym odpowiedzialności za podjęte działania” (uzasadnienie do ZawFarmU, s. 5).

Jak wynika z powyższego, kwestii medycznego charakteru zawodu farmaceuty nie poświęcono w uzasadnieniu ani słowa, skupiając się na zagadnieniu samodzielności. Wydaje się więc, że celem projektodawców było uwypuklenie samodzielności zawodowej farmaceutów w zakresie ich kompetencji zawodowych. Wykładnia taka znajduje potwierdzenie nie tylko w uzasadnieniu do ZawFarmU, lecz także w jej dalszych przepisach, które eksponują samodzielność zawodową farmaceutów (patrz: art. 4, art. 12 ust. 6, art. 35 ZawFarmU).

- 5. 5. Ustęp 1 – treść normatywna.** Analizę treści normatywnej art. 2 ust. 1 ZawFarmU należy zacząć od przybliżenia językowego znaczenia słowa „samodzielny”. Kwestia ta jest istotna, ponieważ na co dzień słowo „samodzielny” jest raczej kojarzone z cechą człowieka, ujmowaną jako umiejętnością dawania sobie rady bez pomocy innych (szerzej na ten temat np. A. Buczel, Samodzielność jako cecha osobowości, *Studia Philosophiae Christianae* 1993, Nr 29, s. 115 i n.). Słowniki języka polskiego podają, że samodzielny ma aż cztery możliwe znaczenia: „1. «dający sobie radę, niepotrzebujący pomocy»; 2. «powstały bez czyjejś pomocy, czyjegoś wpływu, wykonany niezależnie przez kogoś»; 3. «o państwie, instytucji itp.: niezależny, mogący decydować o sobie»; 4. «tworzący odrębną całość»” (<https://sjp.pwn.pl/szukaj/samodzielny.html>, por. także inny słownik internetowy: https://www.wsjp.pl/dodruku.php?idhasla=1574&idzna_czenia=0, dostęp: 12.12.2020 r.). Jak się wydaje, samodzielność w tym przepisie funkcjonuje w znaczeniu trzecim, tj. niezależny, mogący decydować o sobie. Nie ulega bowiem wątpliwości, że farmaceuta

ma ustawowo określone kompetencje, które realizuje samodzielnie, zgodnie z dyrektywami wykonywania zawodu (art. 27 ZawFarmU).

Mając na uwadze te ustalenia semantyczne, warto zwrócić uwagę, że w doktrynie prawa podejmowano próby interpretacji pojęcia „samodzielności” na gruncie art. 2 Pielęgniarskiego, który brzmi: „Zawody pielęgniarki i położnej są samodzielnymi zawodami medycznymi”. Przykładowo A. *Sieńko* uznawała samodzielność zawodową „za synonim zdolności samodzielnego decydowania” (A. *Sieńko*, Klauzula sumienia a samodzielność wykonywania zawodu pielęgniarki – refleksja prawna, *Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne* 2018, Nr 8, s. 320), z kolei K. *Bącznyk-Rozwadowska* zaznaczała, że samodzielność realizuje się „przede wszystkim w poszerzeniu zadań i kompetencji zawodowych w szeroko pojętym procesie leczenia i przechodzeniu w ich wykonywaniu od bezwzględnej podporządkowania lekarzowi do niezależnego i autonomicznego podejmowania tych czynności jedynie przy współpracy i koordynacji ze strony lekarza” (K. *Bącznyk-Rozwadowska*, Samodzielność zawodowa pielęgniarki, położnej i ratownika medycznego, *Studia Iuridica Toruniensia* 2018, t. 22, s. 29). Najpełniej jednak kwestię tę omówili D. *Karkowska* i W. *Włodarczyk*, którzy dopuścili „kwalifikowanie tej normy jako ustanawiającej jedną z zasad prawnych, określających sposób wykonywania zawodu medycznego w aktualnie wdrażanym systemie organizacji i finansowania opieki zdrowotnej” i uznali, że: „Zasada samodzielności stanowi dla osób wykonujących zawód pielęgniarki swego rodzaju dyrektywę interpretacyjną, wedle której powinny one rozstrzygać swoje własne wątpliwości co do tego, czy są, czy też nie są kompetentne (upoważnione) w danej sprawie, do podjęcia decyzji. Łączy się z tym również i to, że osoba wykonująca samodzielny zawód pielęgniarki nie może liczyć, że uda jej się przerzucić na jakiś inny podmiot odpowiedzialności za ewentualne niekorzystne wyniki swojej działalności” (D. *Karkowska*, Zawód pielęgniarki jako zawód samodzielny, w: D. *Karkowska*, W. *Włodarczyk*, *Prawo medyczne dla pielęgniarek*, Lex 2020).

W przekonaniu autora przedstawione powyżej rozumienie pojęcia „samodzielny” w zarówno w odniesieniu do zawodów pielęgniarki i położnej, jak i innych zawodów nie jest trafne. Oczywiście jest to, że zasada samodzielności realizuje się w możliwości podejmowania określonych decyzji w oparciu o własne kompetencje zawodowe (A. *Sieńko*, K. *Bończyk-Rozwadowska*). Stwierdzenie to nie daje jednak żadnych podstaw do ustalania zakresu kompetencji, ponieważ zakres

kompetencji wynika z przepisów szczegółowych. Tak samo ujmowanie pojęcia „samodzielności zawodowej” jako „dyrektywy interpretacyjnej”, służącej do rozstrzygnięcia wątpliwości dotyczących kompetencji (*D. Karkowska, W. Włodarczyk*), jest nierozumieniem. Możliwość rozstrzygnięcia, czy dana osoba ma uprawnienia do wykonania określonych czynności, nie wynika z jej samodzielności zawodowej, lecz z przepisu, który ją upoważnia do wykonania określonych czynności. Innymi słowy, farmaceuta, który chce rozstrzygać, czy może wykonać określoną czynność (np. dane badanie diagnostyczne), nie może w celu znalezienia odpowiedzi sięgać do art. 2 ust. 1 *ZawFarmU*, lecz do przepisów określających jego kompetencje zawodowe (tutaj: art. 4 *ZawFarmU*, w szczególności ust. 7 tego przepisu i przewidziane w nim rozporządzenie ministra właściwego do spraw zdrowia).

Z powyższych powodów uważam, że dokonując wykładni art. 2 ust. 1 *ZawFarmU* należy zwrócić uwagę, iż pojęcie „samodzielności” nie niesie ze sobą konkretnej treści normatywnej. Dowodem na to jest fakt, że ustawodawca w odniesieniu do wielu zawodów zaufania publicznego w ogóle nie stwierdza ich samodzielności, pomimo że w sposób oczywisty są to zawody samodzielne względem innych zawodów czy też niezależne od innych zawodów (np. adwokaci, notariusze, doradcy podatkowi, biegli rewidenci, lekarze, lekarze dentyści). Tym samym z samego sformułowania, że „zawód farmaceuty jest zawodem samodzielnym” nie wynikają: określony sposób ukształtowania kompetencji zawodowych farmaceutów, uwarunkowania organizacyjnoprawne wykonywania zawodu czy relacje z innymi zawodami medycznymi. Pojęcie to należy do tej grupy pojęć administracyjnoprawnych, których treść zależy od szczegółowych rozwiązań normatywnych (podobnym pojęciem jest np. nadzór – por. *M. Szwczyk, Nadzór w materialnym prawie administracyjnym*, Poznań 1995, s. 13 i n.; *J. Zimmermann, Prawo administracyjne*, Warszawa 2018, s. 234–235). Oznacza to, że w każdym układzie organizacyjnym kryteria samodzielności danego zawodu muszą być wskazane przez ustawodawcę.

Przyjmując zatem, że to *ZawFarmU* nadaje treść pojęciu „samodzielności zawodowej” farmaceutów, trzeba podkreślić, że zawarto w niej normy prawne, które wskazują zakres samodzielności zawodowej farmaceutów. I tak trzeba zauważyć, że farmaceuta może samodzielnie m.in.: wykonywać przeglądy lekowe wraz z oceną farmakoterapii u indywidualnego pacjenta (art. 4 ust. 2 pkt 2

ZawFarmU); wykonywać badania diagnostyczne określone w przepisach (art. 4 ust. 2 pkt 4 ZawFarmU); przeprowadzać wywiad farmaceutyczny (art. 4 ust. 3 pkt 3 ZawFarmU); udzielać porady farmaceutycznej (art. 4 ust. 3 pkt 4 ZawFarmU); wykonywać pomiar ciśnienia krwi (art. 4 ust. 3 pkt 6 ZawFarmU); udzielać pacjentowi informacji o produktach leczniczych i wyrobach medycznych (art. 28 ZawFarmU); decydować w sprawie wyboru i podania pacjentowi produktu leczniczego w sytuacji nagłej (art. 31 ZawFarmU), decydować w zakresie sprawowania opieki farmaceutycznej, udzielania usług farmaceutycznych oraz wykonywania zadań zawodowych (art. 35 ust. 1 ZawFarmU).

Podsumowując, jakkolwiek deklaracja samodzielności zawodowej farmaceuty nie ma wartości normatywnej, to gruncie ZawFarmU samodzielność tego zawodu wyraża się w tym, że farmaceuta może udzielać pacjentowi świadczeń zdrowotnych, ustalonych w przepisach prawa powszechnie obowiązującego, a także wykonywać inne czynności wynikające z jego kompetencji zawodowych (patrz: komentarz do art. 4 ZawFarmU).

6. Ustęp 2 – uwagi systemowe. Artykuł 2 ust. 2 ZawFarmU 6 stanowi, że zawód farmaceuty może wykonywać osoba, która spełnia wymagania określone ZawFarmU. Patrząc z systemowego punktu widzenia, wypada zaznaczyć, że także to rozwiązanie legislacyjne nie jest często stosowane. Spotkać się z nim można jedynie w odniesieniu do trzech zawodów zaufania publicznego: psychologów (art. 3 PsychologU), rzeczników patentowych (art. 3 ust. 1 ustawy z 11.4.2001 r. o rzecznikach patentowych, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1869 ze zm.; RzecznikPatentU) i radców prawnych (art. 3 ust. 1 ustawy z 6.7.1982 r. o radcach prawnych, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.; RadPrU). W przypadku innych zawodów zaufania publicznego ustawodawca zdecydował się raczej na spenalizowanie zachowania polegającego na wykonywaniu danego zawodu, pomimo braku stosownych uprawnień (zob. np. art. 58 ust. 1 ustawy z 5.12.1996 r., t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 514 ze zm.; ZawLekU; art. 84 PielęgPołożU; art. 136 ZawFizjoterU; art. 81 ust. 1 ustawy z 5.7.1996 r. o doradztwie podatkowym t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 130 ze zm.; DorPodU). Tym samym z systemowego punktu widzenia rozwiązanie to należy traktować jako przypadkowe, choć nie jest wykluczone, że tego typu przepisy się upowszechnią.

7 7. **Ustęp 2 – *ratio legis*.** Norma wprowadzona w tym przepisie jest pewnego rodzaju *superfluum* prawnym. Skoro bowiem ustawa określa wymagania wobec osób, które zamierzają wykonywać zawód farmaceuty, to jest oczywiste, że nie może wykonywać tego zawodu osoba niespełniająca wymagań określonych tą ustawą.

Powyższy wniosek ma jednoznaczne uzasadnienie. Przede wszystkim warto zwrócić uwagę, że wynika on z pojęcia obowiązywania prawa właściwego dla kultury prawnej Europy kontynentalnej, w której przyjmuje się tetyczną koncepcję obowiązywania prawa. Istotą tej koncepcji jest to, że norma prawna obowiązuje, jeżeli została uchwalona w odpowiedniej procedurze, przez uprawniony do tego organ, została właściwie ogłoszona i nie została z systemu prawnego wyeliminowana (zob. S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 2001, s. 39 i n.; T. Prześławski, *Wybrane zagadnienia prawoznawstwa. Szkice z propedeutyki prawa*, Warszawa 2018, s. 93 i n.). Nie można jednak pomijać także argumentów konstytucyjnoprawnych. Z jednej bowiem strony należy zwrócić uwagę, że z art. 7 Konstytucji RP wynika obowiązek organów władzy publicznej działania na podstawie i w granicach prawa. Oznacza to, że organy właściwe do przyznawania prawa wykonywania zawodu farmaceuty nie mogą przyznać go osobie, która nie spełnia wymagań określonych komentowaną ustawą. Z drugiej strony Konstytucja RP wprowadza obowiązek każdej osoby przebywającej na terytorium RP przestrzegania prawa polskiego (art. 83 Konstytucji RP). Tym samym nikt nie może wykonywać zawodu farmaceuty poza regułami prawnymi ustalonymi w ZawFarmU. Potwierdzeniem prezentowanego stanowiska jest orzecznictwo sądów administracyjnych na gruncie przepisów dotyczących uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodów regulowanych, w którym sądy te wielokrotnie stwierdzały – pomimo braku normy podobnej do zawartej w komentowanym art. 2 ust. 2 ZawFarmU – że skoro regulacja prawna ustanawia zamknięty katalog przesłanek przyznania prawa wykonywania zawodu, to oznacza, że organy samorządu zawodowego mają prawo i obowiązek badania, czy kryteria w przepisie tym zawarte zostały spełnione przez kandydata do wykonywania danego zawodu (por. np. ostatnio wydane wyr. WSA w Warszawie z: 16.7.2020 r., VII SA/Wa 429/20, Legalis; 15.1.2020 r., VII SA/Wa 1964/19, Legalis; wyr. NSA z 12.12.2017 r., II OSK 571/16, Legalis).

Powstaje więc zasadnicze pytanie o cel wprowadzenia takiej regulacji. Jak się wydaje, należy omawiany przepis postrzegać jako wy-

[Przejdź do księgarni →](#)